av Carl Jonas Love Almqvist

I elektronisk utgåva av *Lars Aronsson*

Förord

KAP. I.

Vokal-Ljudens Teckning

Teckning af

ljuden **a, e, i, o, u, y, ö**

. . .

långt **å**

. . .

kort **å**

. . .

långt **ä**

. . .

kort **ä**

KAP. II.

Konsonant-Ljudens teckning

1 §. ***Enkla Kons.-ljudens teckning***

Teckning af

ljuden **b, d, f, g, h, l, m, n, p, r, t**

Teckning af

Je-*ljudet*

. . .

k . . .

. . .

s . . .

. . .

v . . .

2 §. ***Dubbla Kons.-ljudens teckning***

Dubbla Kons.-ljud sammansatte af olika *ljud*

Teckning af

sch-*ljudet*

. . .

tje . . .

. . .

tsi . . .

. . .

äcks . . .

Dubbla Kons.-ljud sammansatte af* lika *ljud

KAP. III.

Ords sönderdelning i Skrifstafvelser

KAP. IV.

Bruket af skiljetecken

För Skälen *till hela denna Rättstafnings-Lära, äfvensom för* Sättet, *huru den bör begagnas och bibringas åt Lärjungarne, redovisar Författaren icke uti denna för Skolans närvarande behof tillfälligt gjorda Upplaga. En sådan Redovisning bör ske i sammanhang med en fullständig framställning af hela Språkets lärande.*

Märk: *Det är Rättstafnings-Lärans Sak, att tillkännagifva huru gifna* Ljud *skola med bokstäfver* tecknas; *men icke, tvertom, huru gifna Bokstafstecken skola uttalas. Det sednare tillhör Konsten att "läsa rätt (Ortoëpi)", och bör aldrig förblandas med det förra (Ortografi).*

Fråga är väckt, att införa svenska Benämningar *i stället för de utländska vanliga grammatikaliska Termerna. Härmed har begynnelse skett i Skolan. Men, som en stor del af dessa gramm. benämningar ännu ej är försvenskad, åtminstone ej vunnit en* gillad *försvenskning, så har Förf. ansett sig, i denna* provisionella Upplaga *af ett arbete om* Rättstafning, *ej böra införa några sådana nya Benämningar, som egentligen först måste förekomma i sjelfva Grammatiken; utan trott härmed böra dröjas, tills Förslaget blifvit pröfvadt och godkändt; då dessa förändringar skola införas i en derefter utkommande Upplaga.*

A.

KAP. I.

Vokal-Ljudens Teckning

Dessa Ljud äro a, e, i, o, u, y, å, ä, ö.

Regel 1.

Ljuden a, e, i, o, u, y, ö, *tecknas med bokstäfverna* a, e, i, o, u, y, ö.

Emedan stafningen här är alldeles naturlig, faller den af sig sjelf för Gossens öga och tanke, hvarföre den icke behöfver genom enkom öfning inskärpas.

Regel 2.

Ljudet å, *när det är långt, tecknas med bokstafven* å.

Märk: Ett Vokal-ljud är *långt,* när man under sjelfva ordets uttalande *kan* dröja på detta Ljud, utan att ordets läte derigenom fördärfvas: t. ex. *våt.* I detta fall efterföljes aldrig Vokal-ljudet af dubbelt Konsonantljud.

Skrif-öfning.

V*å*ren nalkas. *Å*ret st*å*r i sin fägring. *Å*ter f*å* vi *å*ka p*å* bar mark. *Å*arna äro fria fr*å*n is. Bonden g*å*r med sin granne. De spr*å*ka muntert. De se p*å* sina *å*krar. Jag r*å*der dig, att ej s*å* s*å* snart, säger H*å*kan. Åh, det är ingen fara, svarar P*å*l. N*å*n*å*, f*å* se d*å*, säger H*å*kan *å*ter; jag sp*å*r, att vi f*å* snö i v*å*rt h*å*r ännu i *å*r, ty kr*å*knedanet *å*terst*å*r. Dröj *å*tminstone n*å*got med din s*å*ning. P*å*l skrattade *å*t H*å*kan. Han sade: du sp*å*r, men Gud r*å*r, och jag s*å*r.

Undantag.

Å-*ljudet, ehuru långt, tecknas med bokstafven* o *i de ord, som finnas upptagne och utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

I K*o*nungens h*o*f har du ej l*o*f att s*o*fva. Du r*o*dnar, min s*o*n. Din röst är d*o*f, ditt hår utan *o*rdning. Har du brutit din l*o*fven?

Det m*o*rlar i m*o*lnen, thordönet går. Bäcken p*o*rlar sakta i sk*o*gen, men en h*o*rd af krigare s*o*rlar bredvid h*o*nom. Det är en mängd välb*o*rne utk*o*rade män. Ett tj*o*g af dem sitter *o*fvanpå en klippa i god *o*rdning. De skola vakta de andras s*o*fvel. Skr*o*fvet af en slaktad *o*xe ligger med kl*o*fve om halsen framför dem. H*o*ning och kålrötter finnas der nog. Något eld är i k*o*len, men den förk*o*lnar snart. Mörkret tilltager, oron ökas, fienden höres d*o*ft på afstånd.

Det är ej l*o*fligt att s*o*fva inpå m*o*rnarna. Man vinner ingen förk*o*fran, utan med villk*o*r att vara flitig och arbeta utan uppsk*o*f.

Regel 3.

Ljudet å, *när det är kort, tecknas med bokstafven* o.

Märk: Ett Vokal-ljud är *kort*, när man under sjelfva ordets uttalande icke kan dröja på detta Ljud, utan måste skynda sig derifrån till efterföljande Konsonantljud, såvida sjelfva ordets läte icke skall fördärfvas: t. ex. *slott*. I detta fall efterföljes alltid Vokal-ljudet af dubbelt Konsonant-ljud *).

*) Lärjungen skall göras uppmärksam på, att *dubbelt* konsonant-*ljud* är helt annat än *dubbel konsonant*; t.ex. i *som* (*läs* såmm) är dubbelt konsonantljud, ehuru enkel konsonant; i *kort* är både dubbelt konsonantljud och dubbel konsonant (af *olika* slag); i *slott* är både dubbelt konsonantljud och dubbel konsonant (af *samma* slag).

Skrif-öfning.

K*o*m Ol*o*f, *o*m du *o*rkar, så h*o*ppa s*o*m jag. Du ser på *o*ll*o*nen i trädet; du hinner ej dit*o*pp. Din kr*o*pp är för k*o*rt *o*ch tj*o*ck. Din r*o*ck hindrar dig *o*ckså. Hall*o*n, smultr*o*n, plomm*o*n k*o*sta *o*fta bl*o*tt litet penningar. - P*o*jkarne st*o*ja vid k*o*jan på h*o*lmen. De k*o*mma i hastigt l*o*pp. De h*o*ppa *o*mkring med bl*o*ss. De kasta b*o*ll. De kr*o*ssa kn*o*pparna i t*o*pparna på bl*o*mmorna.

Undantag från Reg. 3.

Å*ljudet, ehuru kort, tecknas med bokstafven* å *i följande tre fall*:

= 2. *I ord, som tillhöra andra ord, hvilka sednare efter Regel hafva* å.

Du har f*å*tt ett bl*å*tt öga. Jag sp*å*dde dig det, ty du försm*å*dde, att göra det jag r*å*dde dig. Du skulle hafva st*å*tt på afst*å*nd i m*å*ndags vid sl*å*ttern. Men du har g*å*tt så nära, att en lia n*å*dde din panna.

Märk:

Fått

tillhör

få

Blått

-

blå

Spådde

-

spå

Försmådde

-

försmå o. s. v.

hvilka sednare, efter Reg. 2, stafvas med å.

= 2. *I ord, som hafva* ng *i Grundstafvelsens ändelse.*

Märk: Grundstafvelse i ett ord kallas alla de bokstäfver tillsammantagne, som aldrig äro borta, huru än ordet annars förändras. T. ex. Sång, Sång-are, Sång-erska. *Sång* är här Grundstafvelsen, emedan dess bokstäfver aldrig äro borta, huru än ordet förändras.

Skrif-öfning.

M*å*nga f*å*ngar kr*å*ngla i slottsfängelset, för att komma ut. En tar en l*å*ng st*å*ng, en annan en t*å*ng. De bända och bryta med bråk och b*å*ng i de tr*å*nga fönstergluggarna, för att göra dem större. De sjunga dervid en m*å*ngelske-s*å*ng, att ingen må höra huru de kr*å*ngla. De fatta ännu en g*å*ng tag med t*å*ngen i stenarna, och arbeta med st*å*ngen. Gluggarne vidgas. De krypa ut. De befrias ur deras tv*å*ng. De njuta friska luftens *å*nga. F*å*ngarne komma till slottsgrafven. Men O, der finnes ingen sp*å*ng. De kasta sig i vattnet, att simma öfver, men de drunkna alla på en g*å*ng.

= 3. *I åtskilliga ord, efter Bruket, hvilka finnas utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

Att tr*å*ckla, f*å*lla, s*å*lla, v*å*lma hö och pl*å*stra på sår, det har af *å*lder varit qvinnors göra. M*å*nne de ej ofta v*å*llat gräl? Jo visst. Men det m*å*nde ej alltid hafva varit deras fel.

Folket drack ur st*å*nkor och fr*å*ssade utan m*å*tt *å*tta dar efter p*å*sk. De kunde ej h*å*lla sig. De *å*to utan återh*å*ll. De hush*å*llade ej med deras helsa. De blefvo derföre sjuka, och fingo v*å*ndas om*å*ttligt. Men de st*å*nkade icke, utan l*å*tsades må väl.

En r*å*tta gnagde sig in genom golfvet. M*å*nne hon fann något i kammaren att fr*å*ssa på? Nej, intet annat än en kov*å*m och litet fiskr*å*m. Det var inkr*å*met af *å*tta aborrar, som blifvit s*å*lda. Nu började *å*skan gå. Den slog med v*å*ldsamhet in genom fönstret.

Regel 4.

Ljudet ä, *när det är långt, tecknas med bokstafven* ä.

Skrif-öfning.

*Ä*flas ej efter *ä*ra. Var *ä*del. Fullfölj ditt *ä*rende *ä*rligt. - Beg*ä*r att *ä*ta, n*ä*r du genom arbete *ä*r mat v*ä*rd. Vi *ä*rna h*ä*r l*ä*ra oss, att ej b*ä*fva för nyttigt arbete, om det ock *ä*r svårt. - S*ä*den ger i år s*ä*rdeles god *ä*ring.

Undantag från Reg. 4.

Ä-*ljudet, ehuru långt, tecknas med bokstafven* e *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

P*e*r *e*rhöll af mig en p*e*rla. Han *e*rbjöd mig d*e*remot en m*e*rla af j*e*rn, som han tagit i en kas*e*rn. Det d*e*r är för litet, sade jag. Han ville g*e*rna spj*e*rna emot, och ej gifva mig mer än den j*e*rnm*e*rlan, ty han var snål. Men när jag sade åt honom d*e*rom fj*e*rde gången, så måste han *e*rkänna, att att han *e*rbjudit mig för litet, emot det han *e*rhållit. - I v*e*rlden finnas många med elak karakt*e*r och svag hj*e*rna. Den förståndiges och godes g*e*rningar lysa ibland de öfriges såsom stj*e*rnor.

*) Det bör i allmänhet nämnas, att Skrif-öfningarne för *Undantagen* merendels böra och behöfva vara *längre*, än de för sjelfva *Regeln*. Ty de förra måste, så ofta saken fordrar det, upptaga *alla* de ord (eller ordslag), som äro Undantag. Då man sålunda känner dem, så följer, att alla *öfriga* ord följa Regeln. Regeln sjelf behöfver alltså ej så mycken Inöfning genom skrifning, för att ihågkommas.

Regel 5.

Ä-*ljudet, när det är kort, tecknas ömsevis med* ä *och med* e, *på det sätt, som i det följande finnes utsatt.*

= 1. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* e *i korta Stafvelser.*

Märk: Den Stafvelse i ett ord kallas *kort*, på hvilken Tonvigten ej hvilar, när ordet utsäges; t. ex. andra Stafvelsen i ordet *ingen*. Lärjungen skall lära sig skilja emellan *kort eller lång Stafvelse* och *kort eller långt Vokal-ljud*. T. ex. i ordet eg*en*tligen, är andra Stafvelsen lång, men det deri befintliga Vokal-ljudet *e* är kort. - Oftast händer likväl, att Stafvelsen och Vokal-ljudet öfverensstämma i längd.

Skrif-öfning.

Ing*e*n är mig så kär, som min fad*e*r, mod*e*r, syst*e*r och brod*e*r. - Barn*e*n stå framför en speg*e*l i en vink*e*l i ena hörn*e*t af rumm*e*t. Det hör*e*s myck*e*t bull*e*r. De väsnas högelig*e*n. Hufvud*e*t skaka de, hand*e*n lyfta de. De hafva blifvit Fi*e*nd*e*r. Förgäfv*e*s säg*e*s det åt dem att vara tysta. Slutlig*e*n komm*e*r Husbond*e*n in i kammar*e*n. Vred*e*n lys*e*r ur ögon*e*n på honom. Han säg*e*r: Tig*e*n och var*e*n vänn*e*r! Då slutar gräl*e*t, och glädj*e*n begynn*e*r åt*e*r.

= 1. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* e *i sådana Ord, som tillhöra andra Ord, hvilka, enligt deras ljud, eller efter föregående Regel, tydligen hafva* e.

Skrif-öfning.

I Sv*e*rige alstras eg*e*ntligen intet *e*lfenben; emedan sådant väs*e*ndtligen fås af Elefanter, som icke vistas der. - Tr*e*nne män hade tr*e*ggehanda slags hus: det ena med tr*e*tton fönster, det andra med tr*e*ttio, det tredje med tr*e*ttiotre.

De fl*e*ste, som föra ett *e*nkelt lefnadssätt, hafva god h*e*lsa. Den, som r*e*nsar sin trädgård, får mer*e*ndels den m*e*sta frukten. Men om h*e*lgdagarna bör man icke företaga r*e*nsning.

Märk:

Sverige

tillhör

Svea.

Elfenben

. . . .

Elefant.

Trenne

. . . .

Tre

Treggehanda

. . . .

Tretton

. . . .

Trettio

. . . .

Fleste

. . . .

Fler o. s. v.

hvilka sednare, enligt sjelfva ljudet, hafva e (Reg. 1.)

Egentligen

tillhör

Egen.

Väsendtligen

. . . .

Väsende.

hvilka sednare, enligt Reg. 5. 1, hafva e.

= 3. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* e *i sådana ord, som äro komne från främmande språk, och der hafva* e.

Några de mest brukliga af sådana ord äro upptagne och utmärkte i följande

Skrif-öfning.

Jag fick en rev*e*rs ur min fars st*e*rbhus. På den kan jag lefva denna t*e*rmin, och skall för Doc*e*nten skrifva v*e*rs öfver Gamla Upsala t*e*mpel. Han skall c*e*nsurera mig, och gifva mig att*e*st på huru jag obs*e*rverat reglorna i hans l*e*ktion öfver V*e*rskonsten. Detta är väl en bagat*e*ll, och blott ett *e*xtra-göromål, men det är godt att vara f*e*rm deruti. Gas*e*tter, manif*e*ster, pat*e*nter och qvitt*e*nser bör man ej skrifva på v*e*rs, utan på prosa.

En h*e*rtig fick en du*e*ll utanför ett citad*e*ll. Han var i början off*e*nsiv, men blef sårad. Han öfvergick då till att vara blott def*e*nsiv. Han lät binda en s*e*rvet om såret. Han kom hem såsom pati*e*nt, och med försvagade n*e*rver. Kallt vatten smakade honom nu såsom n*e*ktar. - Han var ängslig för p*e*sten, som gick i landet. Han sade: om jag dör, skall man taga mina instrum*e*nter, och derpå spela en qvart*e*tt, samt sjunga en m*e*ssa öfver mig.

En prins*e*ssa höll en pr*e*st, för att predika hos henne. Hon åt gerna p*e*rsikor och p*e*rsilja. Hon älskade p*e*rsoner, som nyttjade p*e*ruk och lång v*e*st, läste väl t*e*xt och kunde pr*e*nta. Sjelf bar hon en kappa med h*e*rmelinbräm, och

red ofta på en häst med gyldne tr*e*ns. Hon uppbar r*e*ntan af många gods och stora kapitaler.

Märk. Denna skriföfning, med sin Regel, kan icke begagnas för barn, utan att förklaring göres öfver de främmande ordens betydelse. Detta måste således ske, och ämnet icke förbigås, emedan de omförmälda Orden både träffas i svenska böcker, och ofta nyttjas i svensk skrift, så som tidens skick nu är. - Förklaringen göres muntligen. - I allmänhet får den anmärkningen likväl göras, att i denna Rättstafningslära icke alla främmande Ord, som nyttjas i Svenskan, hafva kunnat eller bort införas, utan blott några af de oftast förekommande, för att visa deras stafningssätt i Svenskan. Deras Bruk är ombytligt. Flere nya upptagas årligen; andra dö ut. Först när Lärjungen inhemtar det utländska Språk, hvarifrån de äro tagne, kan han få fullkomlig reda i detta ämne *).

*) Flere hithörande Ord finnas upptagne i Skrif-öfningen under 5:te Fallet af denna Regel.

= 4. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* e *näst före och näst efter ljudet* j.

Skrif-öfning.

a. Ä-ljudet före j.

K*e*jsare sofva stundom på *e*jderdun. Fordom funnos k*e*jsare, som åkte med l*e*jon för sina vagnar. De hade äfven dessa djur med sig, när de drogo i f*e*jd, eller krig. - L*e*jdebref äro *e*j alltid att lita på - En S*e*jlare hade en landtgård. Han gick med d*e*jan att se på sina kor. Derefter besåg han gräset i n*e*jden. Han tänkte låta afm*e*ja det. - Han ville *e*j h*e*jda sin gång, förr än han besett och undersökt allting på landtgården. Tror du, att han var glad öfver sin egendom? N*e*j, det var han *e*j, ty han hade skaffat sig den för penningar, som han pr*e*jat åt sig för sina varor.

b. Ä-ljudet efter j.

En dj*e*rf hj*e*lte känner med sig sj*e*lf, att han har ett modigt hj*e*rta. Han går i sitt Fädernelands tj*e*nst, han är Folkens hj*e*lp. Han afskakar de fj*e*ttrar, som fiender pålagt hans landsmän. När hj*e*lten synes i fj*e*rran, slå redan allas hj*e*rtan af fröjd.

En gosse sprang så häftigt omkring med en bj*e*llra, att han fick ondt i mj*e*lten, fick mj*e*lthugg. Då slutade han att springa, och begynte gå med j*e*mna steg. När han kom hem om aftonen, fick han äta en hj*e*rpe.

Undantag från Reg. 5, fallet 4.

Det korta ä-*ljudet, ehuru det står före och efter* j, *tecknas icke med* e, *utan med* ä, *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

J*ä*rfven är ett vildt och starkt rofdjur, för hvilket man gerna v*ä*jer undan, när man kan. - En man med god fr*ä*jd bor med gladt hjerta i sitt tj*ä*ll. Han är ej en fj*ä*sk. - Med j*ä*ttar menar man stundom mycket stort folk, och med fj*ä*ll mycket stora berg. - Fiskfj*ä*ll äro små.

= 5. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* e, *enligt bruket, i de ord, som finnas utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

B*e*gge voro barmh*e*rtige, m*e*n d*e*n ena af d*e*m var d*e*tta d*e*sto mer, som d*e*ss egendom var liten, m*e*n d*e*ss

gifmildhet stor. D*e*nna m*e*nniska var en *e*nka. Hon var v*e*rksam och god som en *e*ngel. H*e*nnes hus var ett h*e*rb*e*rge för fattiga. Hon var född i *E*ngland; m*e*n vid f*e*m års ålder h*e*mtades hon till Sverige, hvar*e*st hon vid f*e*mton år blifvit gift, och var nu f*e*mtio. Hon had*e* s*e*x barn och *e*lfva barnbarn.

Tv*e*nne dv*e*rgar bodde vid ett b*e*rg, v*e*ster om en *e*lf. De sprungo *e*fter *e*lgar, d*e*m de dödade, och sedan mot p*e*nningar l*e*mnade åt h*e*rrarne i orten. *E*lj*e*st brukade de smida, der*e*st någon m*e*nniska beställde arbete af d*e*m. De hade v*e*rkligen goda blåsb*e*lgar i smidjan. En gång samlade de många persedlar *e*ller saker i ett *e*mbar, n*e*mligen: b*e*ska örter, *e*rg, f*e*nkol, *e*fsingar, m*e*rg, m*e*ssingsbitar, n*e*glikor, t*e*nlikor, p*e*nslar, p*e*nnor och bokp*e*rmar. D*e*tta var t*e*mligen besynnerligt, ej h*e*ller lågo dessa persedlar ord*e*ntligt; så att man var fr*e*stad, att tro d*e*nna tillställning vara ett h*e*xeri, uppfunnet till m*e*nniskors förd*e*rf. Men det var icke så. Det var de tv*e*nne dv*e*rgarnes egendom, d*e*n de nu ärnade h*e*mta bort ig*e*n ifrån d*e*tta b*e*rg. De vexlade n*e*mligen boningsplats. De satte d*e*rföre *e*mbaret i en *e*sping, och rodde öfver *e*lfven. När de komme till andra stranden, började det häftigt r*e*gna. De hade inga p*e*lsar på sig, så att de utstodo en dugtig p*e*rs. M*e*n snart funno de här en r*e*mna i ett b*e*rg, och der kröpo de in med alla sina persedlar.

*E*bb och flod omv*e*xla på hafvet. - M*e*ssling är en sjukdom, som utv*e*rtes v*e*rkar röda fläckar. - En brud visade sig off*e*ntligt under p*e*llen: då skiftade h*e*nnes hy, än var d*e*n rödl*e*tt, än hvitl*e*tt; hon syntes ofta h*e*msk, ehuru hon var glad.

= 6. *Det korta* ä-*ljudet tecknas med* ä *i alla öfriga fall.*

Skrif-öfning.

En dr*ä*ng kom med en k*ä*pp i ena handen och en f*ä*rsk g*ä*dda i den andra. Han var en m*ä*stare i att meta fisk. Han kunde också kl*ä*ttra i träd, kl*ä*nga på st*ä*llningar, sk*ä*lla som en hund, gn*ä*lla som en k*ä*ring, gr*ä*dda pannkakor, h*ä*ckla lin, r*ä*fsa hö, b*ä*dda s*ä*ngar, sl*ä*nga, d*ä*nga, r*ä*nna och fl*ä*nga som en spr*ä*tt; samt var äfven en sn*ä*ll skr*ä*ddare.

KAP. II.

Konsonant-Ljudens Teckning.

Dessa Ljud äro: b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, och v, hvilka förekomma dels *enkla*, dels *dubbla*.

1 §. Enkla Konsonant-Ljudens Teckning.

Regel 6.

Ljuden af enkelt b, d, f, g *), h, l, m , n, p, r, t *tecknas med bokstäfverne* b, d, f, g *), h, l, m , n, p, r, t.

Denna stafning, såsom alldeles naturlig, behöver ingen särskild öfning här.

*) Med detta, såsom ljud, menas aldrig *je*-ljud, utan *ghe*-ljud.

Undantag från Reg. 6.

I några från utländska Språk komna ord tecknas, enligt ett ännu öfvervägande Bruk, f-ljudet med v, *och* t-*ljudet*

med th.

Skrif-öfning.

Herr *v*on Mukel spelar *v*iol och *v*ioloncell bra. Han har tillika goda kunskaper i *th*eologi. Han älskar *v*iolblommor och dricker mycket *th*e.

Regel 7.

je-*ljudet tecknas på fem följande sätt:*

= 1. *Det tecknas med* g

a. *framför vokal-ljuden* e, i, y, ä, ö.

Skrif-öfning.

*G*enom *g*emensamt arbete *g*enomtränger man *g*erna svåra ämnen. Man *g*er sig icke, man upptäcker *g*envägar och går *g*erad på sitt ämne. Man arbetar *g*esvindt, sakerna få en ny *g*estalt. Detta är utan *g*ensägelse det an*g*enämaste sättet. - En *g*irig man *g*illar inga ut*g*ifter; han *g*issar, att allt sådant är onödigt. Han är o*g*in. - För*g*äfves be*g*är man, att han skall *g*ynna någon, *g*enom att bort*g*ifva något af sina *g*yllene skatter. Han be*g*ynner då *g*yckla eller *g*äspa och svarar ingenting. - Han går bort och *g*ömmer sig bland sina hop*g*yttrade sedelpackor. Der *g*ör han sig glad, och andras lidande *g*äller för honom såsom intet.

Undantag

Je-*ljudet, ehuru framför* e, i, ä *och* ö, *tecknas ej med* g, *utan med* j, *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

*J*ägaren *J*öns *j*ägtar och far *j*emnt efter en *j*ärf, i hvilken han en gång stuckit sitt *j*ern. Nu *j*ämrar han sig öfver, att *j*ärfven kommit undan i den gytt*j*iga trakten. *J*öns har kropp som en *j*ätte, men är ängslig.

Märk. Hit höra också några utländska ord, som brukas i Svenskan, såsom Ad*j*ektif, Ob*j*ekt, Sub*j*ekt.

b. *näst efter ljuden* l *och* r *i Nomina, der* Je-*ljudet hör till grundstafvelsen.*

Skrif-öfning.

I dag är hel*g*. - Kom icke vid tal*g*, när du är snygg. - Har du ondt i ditt sval*g*? Du grinar som om du vore ar*g*. Ditt ansigte har deraf en stygg fär*g*. Var god, var glad och utan sor*g*. - Fiender plågade bor*g*erskapet med afgifter. Många bor*g*are flydde bort till skogar och ber*g*.

= 2. *Det tecknas med* gj *i trenne ord* (Gjorda, Gjord (*af* Göra) *och* Gjuta), *samt i alla, som höra till dem* *).

Skrif-öfning.

Han *gj*orde en buk*gj*ord och dermed om*gj*ordade han sin häst. - Derefter red han till *gj*uteriet, för att låta *gj*uta en gryta åt sig.

*) Den Anmärkning göres en gång för alla, att när *vissa ord* äro till stafsättet upptagne i en Regel eller Skrif-öfning, så stafvas alla *andra* ord, som tillhöra dem (i böjningar, härledningar o. s. v.) på *samma* sätt, i de afseenden, som frågan angår.

= 3. *Det tecknas med* hj *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning

*Hj*elten satte *hj*elmen på sin *hj*essa ofvanpå *hj*ernan. Han slog i*hj*äl fienden och *hj*elpte sina vänner, till stor fröjd för deras *hj*ertan. - Ett arbets*hj*on vallade fåra*hj*orden i skogen, och plockade *hj*ortron emellanåt. Då kom en *hj*ort springandes, och en *hj*erpe flög förbi. - *Hj*uldon brukas om sommaren, men julklappar om vintern.

= 4. *Det tecknas med* lj *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

Ett vackert *lj*us är *lj*uft för ögat. Ett *lj*ufligt *lj*ud behagar örat. *Lj*umt vatten är oangenämt att dricka. Ännu oangenämare är en *lj*um själ att lära känna. En lögnare *lj*uger så länge tills ingen tror honom. *Lj*ung växer på heden. Åskans *lj*ungeld *lj*ungar fram mellan molnen. *Lj*umsken är en kroppsdel. En mördare *lj*uter döden till straff.

= 5. *Det tecknas med* j *i alla öfriga fall.*

Skrif-öfning.

*J*ohan *j*agar *j*ust flinkt. - *J*uden *J*ulius kom till oss med en *j*uvel i *J*uni månad. *J*ag köpte *j*uvelen af honom, för att gifva *j*ungfru *J*ustina till *j*ulklapp.

Regel 8.

K**)-ljudet tecknas på tre sätt:*

*) Märk, att här blott är frågan om enkelt k-ljud.

= 1. *Det tecknas med* ch *i några från utländska Språk tagne Ord, af hvilka de mest brukliga finnas i följande*

Skrif-öfning.

Ar*ch*iatern kom in i ar*ch*ivet för att se efter några papper. Han fann der allti ett *ch*aos. - Or*ch*estern spelade en *ch*oral, som gaf e*ch*o i Salen, så att alla Ar*ch*itekter förundrades. - *Ch*ristendom är namnet på vår heliga religion.

= 2. *Det tecknas alltid med* q *framför v-ljudet.*

Skrif-öfning.

En *q*vick *q*vinna röck en *q*vist ur sin *q*vast och *q*väste dermed barnet, innan det började gråta. Det gjorde barnet något *q*val, att ej få skrika ut. Det började i stället *q*vida och smått *q*vittra, likt en fågel.

= 3. *Det tecknas i öfriga fall med* k. *)

*) Några Namn (såsom *Carl, Clas*) hafva k-ljudet ännu med c.

Skrif-öfning.

*K*arlen *k*om s*k*ri*k*andes. *K*appan flög om*k*ring honom. Det var en *k*us*k*. Hans å*k*don hade blifvit *k*ull*k*astadt. *K*amparne hade blifvit s*k*rämda af några *k*ulliga *k*or, som gjort *k*rumsprång vid en *k*nut, och *k*rånglat på ett *k*onstigt sätt.

Regel 9.

S-*ljudet tecknas på följande tre sätt:*

= 1. *Det tecknas med* c *framför vokalljuden* e, i *och* y *i åtskilliga från främmande språk komne ord, som der hafva* c. - *Några af dessa ord äro upptagne i följande*

Skrif-öfning.

Offi*c*erarens dödsfall notifi*c*erades. Vid begrafningen var mycken *c*eremoni och stor pro*c*ession. Denne man var i lifstiden mycket kriti*c*erad, och hade haft svårt att avan*c*era. Han hade slutligen måst *c*edera, och hans *c*ession var betydlig; hans fordringsegare fingo blott tio pro*c*ent. Han arbetade sedan i *c*ivila ämnen, brukade advo*c*era och utförde flera pro*c*esser. Slutligen blef han sjuk, fick många re*c*idiv af frossan, nyttjade mycken medi*c*in och köpte re*c*epter af en Medi*c*ine-Li*c*entiat. Det oaktadt dog han. Hans vänner mindes honom efter döden, de kommuni*c*erade sig sins emellan, och publi*c*erade offentligt, att de i stora So*c*ietetssalen ville gifva en kon*c*ert, hvaraf Offi*c*ierarens arfvingar skulle erhålla re*c*ett. Derigenom inbragtes en stor summa penningar. Ett präktigt graföl hölls. - Till hans ära målades en tafla. I dess *c*entrum stod ett *c*itadell och der bredvid soldater, som exer*c*erade. I ena hörnet af taflan voro *c*irklar och *c*ylindrar afritade. En gosse stod och multipli*c*erade de*c*imaler. Detta skulle på taflan föreställa, att den aflidne offi*c*eraren haft kunskaper. På ett annat ställe af taflan såg man hans graf. Der bredvid stodo *c*ypresser, hya*c*inter och *c*edrar.

= 2. *Det tecknas med* z *i några från främmande Språk komne ord, som der hafva* z. *De fleste, som ännu så skrifvas i Svenskan, äro upptagne i följande*

Skrif-öfning.

Zebra-hästen omtalas i Zoologien. Den lefver mest i varma *z*onen, eller *z*odiakal-länderna. - Zibetkatten är också ett djur, men *z*innober är en färg, *z*efir en vind, *z*ittra ett instrument, och *z*ink en metall. - Zenit är ett namn på högsta punkten af himmelen, öfver våra hufvuden. Hori*z*ont kallas den yttersta syngränsen på jordytan. - La*z*arett kallas sjukhus *).

*) Ordet *Kanzli* har ej ännu fått något stadgadt stafsätt. Man finner ömsom *Cancelli, Cancellie, Cantzli, Kantzli, Kanzli, Kansli.* Det sista Stafsättet är enligast med Uttalet; det första rättast, efter ordets Ursprung.

= 3. *Det tecknas i öfriga fall med* s.

Skrif-öfning.

*S*itt *s*tilla och ly*ss*, *s*å *s*kall du få höra *s*i*s*kan sjunga. *S*nart *s*lår hon en drill igen. *S*y*s*ter *S*ara *s*att och *s*pann. *S*å *s*nart hon *s*lutat *s*pinna, började*s* henne*s* *s*y*ss*lor i hu*s*hållet. Hon lemnade *s*ax, *s*ynål och *s*ilke åt en af *s*ina *s*y*s*kon. Derpå *s*prang hon till *s*kafferiet efter *s*vi*s*kon, ru*ss*in och *s*ylt, *s*om *s*kulle *s*lå*s* i *s*oppan **).

**) I några vissa utländska ännu i Svenskan brukliga ord tecknas S-ljudet äfven med *Cz, Ps* och *Sc*. Sådene ord äro *Czar, Psalm, Psilander* (m. fl. namn af samma slag), *Psykologi, Scen, Scepter*. Men fullkomligt rätt uttalade hafva dessa ord icke S-ljud, och höra således egentligen icke hit.

Regel 10.

= 1. V-*ljudet tecknas med* f, *när detsamma förekommer i slutet af ord och stafvelser: och, om efter* V-*ljudet ett Vokalljud i samma ord följer, så insättes ett* v *emellan* f *och detta Vokal-ljud *).*

Skrif-öfning.

En spar*f* satt på en gra*f*. Då kom en rä*f*. Spar*fv*en ble*f* rädd för rä*fv*en och flög ifrån gra*fv*en. - Förgä*fv*es ö*fv*ar du dig att skri*fv*a rätt, om du ej ha*fv*er en klar kunskap om Sta*f*ning. - En sla*f* seglade på ett ha*f* med sin herre. Herren ga*f* honom friheten. A*f* glädje ö*fv*er denna gå*fv*a, ble*f* sla*fv*en så yr, att han sna*fv*ade och föll i ha*fv*et.

*) Härmed må ej förblandas de ord, som icke hafva sjelfva V-ljudet *i slutet* af en stafvelse, utan *i början* af nästa stafvelse, ehuru detta vid ett hastigt uttal ej genast tydligt urskiljes; såsom *e-vig, Lo-visa, E-va, all-var, ar-vode, hel-vete* o. s. v. I dem bör följaktligen ej sättas F. - Hit höra ett stort antal från främmande språk komne ord, såsom *gra-vera, ha-veri, ju-vel, kla-ver, kra-vel, la-va, la-vendel, la-vera, le-verera, pri-vat, pro-viant, ser-vis*. Det är endast genom ett fullkomligt rätt uttal, som lärjungen kan erhålla en bestämd skillnad emellan dessa ord, och dem, som höra till Regeln.

= 2. V-*ljudet tecknas med* hv *i de ord, som äro upptagne och utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

*Hv*adan kommer du? *hv*ad tänker du göra i detta *hv*alf? Jag ser, att du bär en *hv*al strömming. *Hv*ar har du fått den? *hv*arföre kommer du hit med den? *Hv*em har bedt dig derom? Jag vill *hv*arken hafva strömming, eller någon annan fisk. *Hv*arje sådan mat är mig obehaglig. *Hv*ilken, som vill, må åta den, men icke jag. Gå *hv*art du vill, men kom icke hit ett *hv*arf till.

*Hv*ässa knifven, så att den blir *hv*ass. Slipa äfven lien, så att du dermed kan afskära vassen på stranden. Är lien då ännu tillräckligt *hv*ass, så gå ut på åkern och skär *hv*ete. Men akta dig för ormarna, som *hv*äsa emellan de *hv*ita sötblomsterna och *hv*enen på åkern bland *hv*etet. Kom tillbakas, när jag *hv*isslar åt dig, så skall du då få *hv*ila dig. - *Hv*i slår du benen i kors, och går som i en *hv*irfvel? - En fru *hv*iskade åt sin piga, och sade: tag hit viskan. - I hafvet gå *hv*alfiskar, och öfver *hv*iner stormen.

= 3. V-*ljudet tecknas i öfriga fall med* v.

Skrif-öfning.

*V*argen *v*ar *v*ild och heden *v*idlyftig. *V*i *v*aktade oss, att *v*andra *v*ägen åt *v*estra *v*äderstrecket, derifrån *v*arglätet hördes. - *V*inden *v*räkte *v*ågorna *v*äldigt mot skeppet; det tog läck. *V*åra *v*aror *v*ille *v*i *v*äl *v*ältra undan *v*attnet; men det *v*ar omöjligt. De skämdes, och *v*i *v*änta ingen stor *v*inst af dem.

2 §. Dubbla Konsonant-ljuds Teckning.

A.

Dubbla Konsonantljud, som äro sammansatta af *olika* ljud. - Dessa äro *Sch-, Tje-, Tsi-* och *Äcks*-ljuden.

Regel 11.

Sch-*ljudet tecknas med* sj, stj, sch, si, ti, ge, j, ch, sk *och* skj, *på följande sätt:*

= 1. *Med* sj *i början af de ord, som äro upptagne i följande*

Skrif-öfning.

Jägaren hade *sj*u dvärgar, som han sände på jagt. Men då de, fem gånger efter hvarann, misslyckades, så gick han *sj*elf den *sj*ette gången. Han närmade sig *sj*ön för att skjuta *sj*älar. Han började *sj*unga för att hålla sig munter i sin *sj*äl. Men när han kom till stranden, såg han, att båten *sj*unkit, så att han ej kunde ro ut. Då blef han så ledsen och förargad, att han kände sig *sj*uk. Bloden började *sj*uda i hans ådror, såsom vatten *sj*uder i en gryta. Derpå blef han åter kall, och kände sig så frusen, att han måste sätta på sig sin *sj*upp-skinns-pels, och såg ut som en *sj*åp.

= 2. *Med* stj *i de ord, som äro upptagne i följande*

Skrif-öfning.

Himmelen har *stj*ernor, blommorna *stj*elkar och fåglarna *stj*ertar. - De, som *stj*äla, *stj*elpa sig derigenom i förderf.

= 3. *Med* sch, si, ti (*i ändelserna sion och tion*), ge, j *och* ch, *uti åtskilliga från främmande Språk införda ord; af hvilka de i Svenskan mest brukliga äro upptagne och utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

En man kom ridandes på en *sch*äck, hvilken hade ett vackert *sch*abrak. Mannen sjelf hade stora musta*sch*er, och en mu*sch* på hakan, svart som tu*sch*: han bar en kapprock af *sch*agg med foder af *sch*arlakans-röd *sch*along, inga kalo*sch*er på fötterna, men en fruntimmers-*sch*al om halsen, knuten som en halsduk, och *sch*atterad med flere färger. Han red fram till en ni*sch* af muren, nära till der bre*sch*en var gjord. Det blåstes en mar*sch*, när han kom. Han medförde en depe*sch*, af innehåll, att vår General skulle straffas för den *sch*ism han uppväckt i krigshären, och genast afföras till *sch*avotten. När denna underrättelse ankom, hade Generalen nyss tagit du*sch*; nu satt han just och spelade *sch*ack, hvarunder han emellanåt än åt *sch*ampinioner, än läste på en affi*sch*, än tittade på en *sch*amplun, än kastade med några spel-fi*sch*er. Man kan tänka huru bestört han blef öfver den ankomna underrättelsen: han bleknade i ansigtet, och liknade i sin uppsyn ett får, nyss kommet ifrån *sch*äferiet. Han for bort i *sch*äs, och medtog sitt *sch*atull. Hela hären ropade efter honom: *sch*as! - När han kom på berget, stjelpte han i ett gammalt *sch*ackt, och slog ihjäl sig.

För att uträtta mina göromål i Staden, hade jag en kommis*si*onär, som väl till profes*si*onen var militär, men nu hade fått permis*si*on. Han älskade med pas*si*on affärer, och var derföre passande för mina kommis*si*oner. Han kunde äfven skrifva recen*si*oner, och hade vi*si*oner.

Samma man hade gjort en inven*ti*on, att på nytt sätt verkställa illumina*ti*on. Han ville häruti gifva lek*ti*oner åt Fyrverkare, mot billig kondi*ti*on, och sade sig skola göra revolu*ti*on i hela deras konst. Jag gaf honom då den instruk*ti*on, att han, för att göra sin sak känd, borde göra introduk*ti*on inför hela na*ti*onen medelst en präktig transparent.

Han var ej utan *g*eni. Han hade skrifvit en tra*g*edi, och dessutom böcker om Oran*g*erier, om In*g*eniörvettenskapen och om Tackla*g*e. Han kunde volti*g*era, föra hästar i mane*g*e, koka *g*elé, göra banda*g*er,

anlägga planta*g*er och banda fasta*g*er. Han hade fordom varit pa*g*e, men var nu ser*g*eant och uppsyningsman vid en lasta*g*e-plats. Jag såg honom första gången i en Opera-lo*g*e; andra gången mötte jag honom såsom passa*g*erare på ett ångfartyg.

Han hade ingen *j*alusi öfver andras pro*j*ekter. Hans ansigte var platt, som bilden på en spel-*j*etton. Bland blommor tyckte han mest om *j*asminer.

Egentligen var han en *ch*arlatan, och dugde ej till *ch*ef för något företag. Han skröt af att förstå *ch*iffer, kunna göra kra*ch*aner, ma*ch*iner och upplösa *ch*arader. Han tålde lätt *ch*ikaner. Hans fru hette *Ch*arlotte.

= 4. *I öfriga fall tecknas detta ljud med* sk *framför Vokal-ljuden* e, i, y, ä, ö; *med* skj *framför* o *och* u; *med* ssj *framför* a *i ändelser; samt annars alltid med* sch.

Skrif-öfning.

Se hvilket *sk*en på himmelen. - Uträtta ditt ärende med be*sk*ed. *Sk*efva ej med ögonen. - Färgerna *sk*ifta på detta sidentyg, så att det *sk*imrar för ögonen. Ett sådant tyg vore en *sk*ön *sk*änk, att gifva din syster. Det är *sk*äl att köpa det, så vida det ej är förlegadt och *sk*ört. *Sk*yarna äro mörka i dag. Få se, om det ej kommer regn på säden i våra *sk*ylar.

En *skj*uts-bonde stod i *skj*ort-ärmarne, och tänkte *skj*uta ut sin kärra ur *skj*ulet.

Smeden stod och hä*ssj*ade framför sin ä*ssj*a. Fiskaren bar sin ry*ssj*a. När han kom hem, vy*ssj*ade hustrun barnet.

Kusken gaf hästarne pisk. Klat*sch* sade det. Hu*sch*, hvad de sprungo.

Märk. Sch-ljudet tecknas med *sk* äfven framför *a* i orden *menniska* och *marskalk,* samt framför *o* i *menniskor.*

Regel 12.

Tje-*ljudet tecknas på två sätt:*

= 1. *Det tecknas med* tj *i de ord, som äro utmärkte i följande*

Skrif-öfning.

En herre hade ett *tj*og *tj*ocka *tj*enare. Några af dem skulle gå att jaga *tj*äder. På vägen sågo de en *tj*ur, som var *tj*drad, och som började *tj*uta, när han blef dem varse. - En *tj*uf hade i en skog uppbyggt ett *tj*äll åt sig, och öfverstrukit det med *tj*ära, för att göra det tätt emot regn. *Tj*ugu bönder kommo till skogen, och blefvo för*tj*uste, att finna *tj*ufven och få fånga honom. Ty han hade gjort dem mycken skada.

= 2. *Det tecknas för öfrigt med* k, *och i ett enda ord* (kjortel) *med* kj.

Skrif-öfning.

*K*edjan brast. - Det är muntert, att spela *k*eglor. - Man umgås ogerna med *k*inkigt folk. - Nyckeln till *k*istan har kommit bort. - Det var *k*yligt i *k*yrkan. - Bredvid *k*ällan växer hassel, hvaraf man kan göra sig goda *k*äppar. - I år lär det blifva godt *k*öp på *k*ött. - En granne gick i en randig *kj*ortel.

Regel 13.

Tsi-*ljudet tecknas med* ti.

Det förekommer uti ett antal från utländska språk införde ord. Några af de brukligaste finnas i följande

Skrif-öfning.

En Medicine-Licen*ti*at erhöll ett betydligt årligt gran*ti*al, emedan han hade botat en förnäm pa*ti*ent. - Jag vill icke säga Licen*ti*atens namn, men ini*ti*al-bokstafven var X. - Pa*ti*enten hade varit en Justi*ti*e-Borgmästare. Han hade förr haft många ak*ti*er i Göta-kanal-bolag. Om man är en förståndig Penninge-Nego*ti*atör, så kan det vara godt nog, att skaffa sig ak*ti*er.

Regel 14.

Äcks-*ljudet tecknas med* ks, cks, gs, *och* x, *på följande sätt:*

= 1. *Det tecknas med* ks, cks *och* gs *i sådana ord, som tillhöra andra ord, hvilka tydligen hafva* k, ck *och* g *i deras Stafningssätt.*

Skrif-öfning.

Man tror att Ri*ks*ens Ständer skola samlas till Ri*ks*dag. - Se på denna Ko*cks* blickar, när han står framför sin Kö*ks*-spis i köket. Hans bli*cks* häftighet liknar elden, som blossar i spisen. Han springer omkring åt alla håll, liksom myrorna kring deras sta*cks* område. Han är hö*gs*t ifrig. När han har köttet framför sig, skulle man tro honom vara en vild Sla*gs*-kämpe, eller en kri*gs*man, så hugger han och sticker. Tala ej till honom, ty han sti*cks* med sina ord lika mycket, som med sin gaffel. Oupphörligt höres hans skokla*cks* buller mot golfvet, och sina bytt-lo*cks* öppnande verkställer han icke tyst. Hans förkläde är så söndrigt, att derpå är ingen la*gs*-vån. Intet är honom rätt i lag, och ingen kan göra honom till *lags*. *(Märk,* att detta ord rättast icke bör höras såsom lax, ehuru det så låter i hastigt uttal). - Ett la*cks* godhet består uti, att länge hålla eld och vara flytande, när man lackar dermed. Det är klokare, att gifva några ri*ks*daler mera, och få en god vara, än att snålas i smått, och skada sig i stort.

Märk:

Blicks

tillhör

Blick.

Lacks

-

Lack.

Högst

-

Hög.

Kocks

-

Kock.

Köks-spis

-

Kök.

Krigsman

-

Krig.

Riksens

-

Rike

Riks-dag

-

- o. s. v.

= 2. *Det tecknas med* x *i sådana ord, som icke tillhöra andra ord med* k, ck *eller* g.

Skrif-öfning.

La*x* är merendels dyrare än bra*x*en. - En skräddare behöfver sa*x* och va*x*. - Gräset har upphört att vä*x*a på ängen, sedan o*x*arne släpptes dit att beta. - Gå stra*x* och ve*x*la dessa penningar i boden. - Det bli*x*trade i molnen, under det att en vedhuggare stod i skogen. Han ärnade hugga ned ett träd. I samma ögonblick kom en bli*x*t och slog y*x*an ur hans hand. - En höna såg en hök. Då började hon fla*x*a med vingarne och betäckte sina kycklingar dermed.

Märk: I några från främmande Språk tagne ord tecknas x-ljudet med *cc*. Sådana ord äro *accent, acceptera, accessit, accis.*

B.

Dubbla konsonant-ljud, som äro sammansatte af *lika* ljud.

Dessa tecknas dels med *enkel*, dels med *dubbel* konsonant, såsom i efterföljande tvenne Reglor finnes utsatt.

Regel 15.

Dubbelt konsonant-ljud, sammansatt af lika *ljud, tecknas med enkel konsonant i fem fall.*

= 1. *Dubbelt konsonant-ljud tecknas med enkel konsonant, när detta ljud efterföljes af en annan konsonant i samma Grundstafvelse*

Skrif-öfning.

My*n*tet glä*n*ser sta*r*kt mot solen. - Fo*l*ket ha*s*tar till to*r*get. Derifrån sky*n*da sig alla ut på ä*n*gen. Man spri*n*ger och da*n*sar kri*n*g Majstä*n*gerna, som blä*n*ka i lu*f*ten med sina må*n*ga granna ba*n*d och lu*s*tiga prydnader.

Härtill kommer

a. Neutrer af sådana Adjekt., som i mask. slutas med *nn* eller *dd,* t. ex. sa*n*t af sann, klä*d*t af klädd. I dem tecknas det dubbla konsonant-ljudet enkelt, såsom efterföljdt af en annan konsonant, ehuru denna sista konsonant icke tillhör grundstafvelsen.

Skrif-öfning.

Det är sa*n*t, att barnet i dag borde hafva varit klä*d*t mera gra*n*t, efter det är barnbal.

b. Neutrer af sådana Part. Pass., som i mask. redan hafva *tre* konsonanter t. ex. byggd, ställd, i Neutr. by*g*dt, stä*l*dt. - I dem tecknas det dubbla konsonant-ljudet enkelt, såsom efterföljdt af andra konsonanter, ehuru dessa sista icke tillhöra grundstafvelsen.

Skrif-öfning.

Timret har blifvit fä*l*dt, och utstä*l*dt att torka. När huset deraf blifvit uppby*g*dt, skall jag bjuda dig in deruti. Du skall då äfven få smaka det öl, som blifvit bry*g*dt.

= 2. *Dubbelt konsonant-ljud tecknas med enkel konsonant, när detta ljud förekommer i en kort stafändelse af ett flerstafvigt ord, vare sig inuti ordet eller vid dess slut.*

Skrif-öfning.

Min bror är uta*n* mede*l*, och lefve*r* i use*l*het. Han äte*r* sig sälla*n* mätt, om lycka*n* eller hände*l*sen ej gör, att han blir bjude*n* till främma*n*de hos någo*n* välvilli*g* pe*r*son. Visse*r*ligen hä*n*der det några gånge*r* i hvar måna*d*. Men, hvad fö*r*slår det för en frisk mage*s* mättna*d*? Lefna*d*en blir tung unde*r* sådana villkor.

= 3. *Dubbla ljudet af* je *tecknas enkelt med* j.

Skrif-öfning.

A*j*! släpp mig strax! - Bö*j* vaxet, medan det är mjukt. - Vä*j* undan för oxen! han hö*j*er hufvudet, han är vred; det drö*j*er e*j*, förrän han kommer efter dig, och kör sina horn in i din sida.

= 4. *Dubbelt ljudande* m *tecknas med enkelt* m *i följande fall:*

a. När det dubbelt ljudande m *ej efterföljes* af något vokal-ljud i samma ord.

b. Äfven när det dubbelt ljudande m i ordet *efterföljes* af ett vokal-ljud; men den *delen* af ordet, som här efterföljer m-ljudet, i sig sjelf är ett eget ord, ehuru sammanbundet med den förra delen af det ifrågavarande ordet.

*c.*I ordet *dom, döma,* och alla ord, der de förekomma, tecknas det dubbla m-ljudet enkelt.

Skrif-öfning.

O*m* du tänker för mycket på din go*m*, och låter sparsa*m*heten falla i glö*m*ska, sa*m*t ditt förstånd får so*m*na, så kommer fattigdo*m*en öfver dig, so*m* en gam slår ner pä ett la*m*. Du blir förstörd. Glö*m* ej, att dina sa*m*lade rikedo*m*ar taga slut, o*m* du skämmer bort dig geno*m* vällefnad, le*m*nar allt åt slu*m*pen, och ej nyttjar ditt omdö*m*e.

Kör he*m*åt med bo*m*ullen fra*m*om knuten af det till hälften nedra*m*lade dammiga lidret. Längre fra*m* kommer du till en da*m*. Ko*m* då ihåg, att köra försigtigt; bär dig icke du*m*t åt, så att ditt lass faller o*m*kull ned i dammen.

= 5. *Dubbelt ljudande* n *tecknas med enkelt* n, *utom i de till* =1 *hörande fall, äfven i följande händelser:*

a. I dessa ord: *min, din, sin, in, en, sen* (sedan),*men, den, sven, än, igen, vän, man, män, han, hon, kan, an, mun, kun(göra):* antingen de förekomma ensamme, eller i sammansättning. Likväl, om det dubbla n-ljudet i dessa ord efterföljes af vokal-ljud, så tecknas *n* dubbelt.

b. I verbal-former, der det dubbla n-ljudet efterföljes af ett annat konsonant-ljud.

Skrif-öfning.

Mi*n* vä*n*, om du kä*n*de den vä*n*skap, ma*n*liga trofasthet och a*n*språkslöshet, som Sve*n* eger, så ku*n*de du ej annat ä*n* älska honom. Me*n* ka*n*ske ha*n*s beskaffenhet ej är nog kä*n*d af dig. Ha*n* är e*n* ma*n*, som aldrig öppnar si*n* mu*n*, för att låta e*n* annan veta, eller i*n*hemta ku*n*skap om ha*n*s egenskaper. Ändra derföre di*n* föreställning om honom, ty ho*n* är falsk. Tag ige*n* ditt omdöme, se*n* du fått höra huru förhålla*n*det är.

Regel 16.

I alla öfriga fall tecknas detta dubbla *konsonant-ljud med dubbel (tvåskrifven) konsonant af samma slag.*

Skrif-öfning.

Jag tro*dd*e, a*tt* jag hade två nya ha*tt*ar, men jag fa*nn* ti*ll* min förundran, a*tt* jag hade blo*tt* en. De*tt*a sku*ll*e a*nn*ars hafva varit e*tt* la*pp*ri; men nu var det vä*rr*e, ty min gra*nn*e vi*ll*e hå*ll*a brö*ll*op åt sin do*tt*er, och hade få*tt* mi*tt* ti*ll*stånd, att låna min ena ha*tt* dervid. Nu blef han na*rr*ad.

Märk vid denna Regel:

= 1. *Dubbelt* k-*ljud tecknas aldrig med* kk, *utan*

a. Med g *i de ord, som höra till andra ord, hvilka tydligen hafva* g.

Skrif-öfning.

Jag har bra*g*t hit den hunden, som la*g*t sig för dörren. Jag gaf honom ett du*g*ti*g*t rapp såsom du sagt mig, att jag

skulle göra. Han svi*g*tade dervid, och förlorade nästan andedrä*g*ten. Men han repade sig snart, ty han är af ett högst starkt slä*g*te. - När du går på ja*g*t, skall du hafva insi*g*t i fåglarnes fly*g*t och läten. Eljest lyckas du ej. I detta, som i allt annat, måste man vara klok och försi*g*tig, för att rätt fylla sin pli*g*t. Man har annars ingen ma*g*t att utföra sin sak.

b. Med ch *i ett ord:* och - *samt*

c. Med ck *i alla öfriga fall.*

Skrif-öfning.

Jag fi*ck* läsa ett sty*ck*e i dessa try*ck*ta bö*ck*er, o*ch* su*ck*ade dervid. A*ck*! der omtalades en my*ck*et sorglig händelse. En sta*ck*ars la*ck*fabrikör gi*ck* i en va*ck*er skogsba*ck*e. Han hade gjort a*ck*ord med en ble*ck*slagare, att lemna honom la*ck*. Han ville vara a*ck*urat, o*ch* gi*ck* ut till landet, der han bodde. På vägen i skogen kom en sni*ck*ares hundra*ck*a, o*ch* bet la*ck*fabrikören i ja*ck*an. Då vände han sig så hastigt om, att han föll omkull o*ch* bröt benen af sig. Han kunde då i*ck*e gå. I*ck*e heller hade han någon att ski*ck*a efter hjelp. Så satt han i ba*ck*en, tills ble*ck*slagarens fli*ck*a kom ut i skogen. Hon sjöng o*ch* a*ck*ompanjerade sig derunder på en zittra, som hon bar. När hon fi*ck* se fabrikören sitta med sitt la*ck* i näfven, begynte hon gråta. Han gret o*ck*så.

= 2. *Dubbelt* t-*ljud tecknas ej med* tt, *utan med* dt *i Neutrer af sådana Adjektifver och Part. Pass., som i Mask. hafva* d *eller* dd.

Skrif-öfning.

Jag tycker väl om, att ditt plank är rö*dt*, men det är likväl fult, emedan det står sne*dt*. Det vore bäst, att du finge det sål*dt*. Men jag fruktar, att ingen vill köpa det, sedan det blifvit bese*dt*. - Jag har sett ett barn, som förut blifvit se*dt* af dig. - Han har gjort ett brott, som förr af ingen blifvit gjor*dt*. - Du har ställt ett bord på högra sidan, som förut varit stäl*dt* på den venstra.

KAP. III.

Ords sönderdelning i Skrifstafvelser

Ett ord innehåller lika många skrifstafvelser, som det har vokaler. Konsten att sönderdela ord består då uti, att veta hvilka konsonanter skola läggas till hvarje vokal.

Regel 17.

Enkla ord sönderdelas i Skrifstafvelser på det sätt, att:

a. Om *en* konsonant befinnes emellan vokalerne, så lägges den till den sednare vokalen (t. ex. fa-*r*a, ä-*t*a, lä-*r*a).

b. Om *två* konsonanter befinnas emellan vokalerne, så lägges hvardera af dem till sin närmaste vokal (t. ex. fa*l*-*l*a).

c. Om *tre* eller *flere* konsonanter befinnes emellan vokalerne, så lägges blott *den sista* kons. till den efterföljande vokalen, och de öfriga till den föregående (t. ex. smi*ck*-*r*a, kro*pps*-*l*ig).

Undantag.

= 1. När följande hopstående konsonanter: bl, dr, gl, gn, kn, sk, sp, st, förekomma i ett ord, så få de icke skiljas, ehuru de skulle det, efter Regeln (t. ex. bi-*bl*isk, sön-*dr*a, se-*gl*a, ga-*gn*a, rä-*kn*a, pi-*sk*a, lä-*sp*a, ri-*st*a).

= 2. Ändelsen *aktig* skiljes alltid ifrån det föregående af det ord, hvari den förekommer, ehuru Regeln skulle fordra annorlunda (t. ex. lär-aktig, efter Reg. lä-*r*aktig.)

Regel 18.

Sammansatta ord sönderdelas efter de enkla ord, hvaraf de bestå; och dessa sistnämnda delas åter efter föreg. Regel. (t. ex. om-ar-be-ta, i-sla-gen, lif-e-gen).

Märk vid dessa tvenne Reglor:

= 1. I en skrift sönderdelas enkla ord i sina skrifstafvelser endast vid det tillfälle, då ordet icke på en rad får rum. Vid slutet af denna rad skall då bindetecknet (-) sättas.

= 2. Med sammansatta ord är förhållandet äfvenså; men dertill kommer, att sammansatta ord, ehuru de hafva rum på en rad, likväl skola sönderdelas i de enkla ord, hvaraf de bestå:

a. När tydligheten, för misstags undvikande, nödvändigt så fordrar, t. ex. *ref-orm, sol-år, pål-skor.* Dessa ord kunde annars missförstås att vara *Reform, So-lår, Pålskor.*

b. Då de sammansatta orden äro alltför mångstafviga t.ex. Företrädes-rättighet, Öfverste-Löjtnant, Generals-boställe, Motsägelse-anda.

KAP. IV.

Bruket af skiljetecken

När Lärjungen skrifvit ett Stycke, som, efter föregående Reglor, är *rätt stafvadt,* så skall han, enligt hvad han lärt i Allmänna Grammatiken, *uppdela* detta stycke i alla de *Satser,* det eger.

Regel 19.

Alla ord *skola skiljas ifrån hvarann medelst tomma rum.*

(t. ex. *ej:* engossegårtillstaden, *utan:* en gosse går till staden).

Regel 20.

Alla satser *skola skiljas ifrän hvarann medelst skiljetecken.*

Detta tillgår på följande sätt:

1. Alla Satser åtskiljas först öfverallt med *Komma* (,).

2. De skiljetecken, som för öfrigt skola brukas, äro följande: *Punkt* (.), *Semikolon* (;), *Kolon* (:), *Frågetecken* (?) och *Utropstecken* (!). Dessa Tecken införas i stället för de först insatta Komma, i följande fall:

Punkt brukas, när en eller flere satser tillsammans utgöra en slutad och fullkomlig mening.
Semikolon brukas

- *a.* emellan För- och Efter-satser.
- *b.* att åtskilja flere satser, som hafva ett gemensamt Subjekt.
- *c.* framför längre satser, som börja med *men, ty, emedan, derföre, alldenstund, emellertid, oaktadt, likväl, allenast, ehuru.*

Kolon brukas

- *a.* framför satser, som innehålla exempel, bevis, förklaringar på det föregående, eller som äro en persons egna ord.
- *b.* emellan satser, som hafva ett inbördes sammanhang med hvarann, och ej äro för korta.

Frågetecken brukas vid slutet af en sats, som innehåller en bestämd fråga.
Utropstecken brukas vid slutet af en sats, som innehåller en stark känsla eller ett utrop, och vanligen börjar med en interjektion: *Ack, O, Hu* o. s. v.

Märk härvid:

1. Nu insättes för öfrigt också *Komma* emellan flere bredvid hvarandra förekommande Subjekter och Predikater, som ej förut äro skilde genom *och.*

2. Slutligen bör man veta, att *Komma, Kolon* och *Semikolon* brukas understundom i stället för hvarann, så att deras användande ofta är mera fritt, än regelbundet. Denna frihet får dock ej vara sjelfsvåld, utan beror å den *Ton* och *Mening,* hvari en skrift är uppsatt.

Regel 21.

Åtskilliga andra Tecken skola äfven nyttjas, efter följande anvisning:

1. *Tankstreck* (-) användes
   - *a.* Att uttrycka ett längre uppehåll, efter en slutad mening; när man i samma stycke begynner ett nytt ämne.
   - *b.* I stället för Personers namn, som man ej vill utsätta.
   - *c.* Vid ett oväntadt slut af en mening, som afbrytes.
   - *d.* På ömse sidor om en Bisats, i stället för tvenne Komma.
2. *Inneslutnings-streck* eller Parentes ( ) nyttjas vanligen
   - *a.* Att innesluta uttryck, hvilka äro liktydiga med det, som står i sjelfva meningen bredevid.
   - *b.* Att skilja en Bisats från Hufvudsatsen, i stället för tvenne Komma.
3. *Anförings*(citations)-*tecken* ") brukas i synnerhet vid anförandet af vissa uttryck, som någon person sagt, eller som blifvit hemtade ifrån andra ställen.
4. *Bind-streck* användes vid Stafvelsers åtskiljande i de fall, som synes under Reg. 18.
5. *Stor Begynnelse-bokstaf* (Initial) brukas
   - *a.* I första ordet, som står i ett Stycke.
   - *b.* I hvarje ord, som står efter Punkt.
   - *c.* I hvarje eget Namn.
   - *d.* I hvarje ord, som man för tillfället önskar särskilt utmärka, såsom något, hvarpå man då i synnerhet vill

fästa uppmärksamheten.

e. Alltid i ordet *Gud.*